

Vedlegg til NIFU-innsikt 2023:12

Appendiks 1: Momenter fra arbeidet

Gruppe 1

Deltakernes drømmer og håp

- Death by old age tops death rankings
- No preventable life-style diseases → through focus on prevention
- Death and injuries in traffic eradicated by safe technologies
- Equity in health. Good quality of life
- No private health care system
- Extreme poverty is eradicated
- Universal health care in all countries
- 100% of world population has public health coverage
- Global unification of public health system delivery
- Free healthcare in every country on earth
- No hunger and starvation. → Equitable global sharing of food and water
- Universal education in all countries
- Education is the key to health and wellbeing
- Malnutrition rate goes 0%
- It's the same wherever you are born in the world: health, education and welfare are just as good
- Inequality based diseases disappear
- Profit taken out health equation
- Medicines go open source. New funding mechanisms
- "Can you believe that back in the beginning of the century they worried about % of GDP spent on health!"
- All (almost) healthcare is given at home with the help of technology
- All healthcare is coordinated around the individual
- Health care is seen as an attractive and meaningful career
- Community takes care of people in need
- Co-organisation of care for children and elderly (dependents)
- Communities and neighbourhoods designed with healthy living and healthy ageing in mind (Social Physical activity) Shared living
- "Who remembers social exclusion and isolation?"
- Health care is now taken back from AI
- Mostly reusable or recycled equipment
- Less consumerism
- A beautiful and clean environment is the key to well being
- Rekordår for naturen: alle randlista arter har ankande populasjoner
- Den globale oppvarming har snudd: temperatur er som i 1950
- 30 år sia verdas siste oljefelt stengte ned
- More than 90% of people die in a peaceful way: they accept death
- Life expectancy ~100 years
- Birth is a safe and joyful event for most mothers. Freedom and care
- Demographic is balanced
- Patients expectations are now realistic
- Balance in treatment vs no treatment
- Optimal ageing [a diagram show the compression of disease at the end of life]
- Scientific discovery on frailty allows prevention and treatment

- Scientific discovery in dementia allows prevention and treatment
- The disabled and the chronically ill are helped to realize their full potential
- Health is like money: we spend it for the things that make our life good
- We have happily forgotten about normality. Fulfillment is what we care about.
- “We don’t care much about health: we just do what is meaningful”

Deltakernes realistiske forventninger

- Strong regulations or who gets treatment for what.
- “Poor”/less healthcare than what is available today for most people.
- Less patients admitted to hospital, more treated at home.
- Research and implementation on new expensive treatments reduced.
- Frailty limits treatment for many conditions.
- Cancer is cured – for some.
- Specialization of healthcare leaves no hospitals in old “Sogn og Fjordane”.
- Travel is difficult/expensive for healthcare purposes. Inequalities increase?
- More research on public health effects on interventions.
- HelsaMi (Videokonsultasjoner) finally works!
- Post-antibiotic era.
- Infectious disease will be a big issue and antibiotics almost useless.
- Health solutions technically doable but politically nonviable.
- Many private healthcare schemes, very different.
- Broaden concept of primary and community care.
- More healthcare workers in primary care, less in secondary health care.
- General and private health care system co-exist.
- Screening and early detection are widespread (if you can pay).
- Doctors need to apply for funding to get medicine for their patients.
- Why when we are “realistic” we extrapolate from negative trends not positive ones? Why do we stop finding hope?
- Health care is main “driver” for trafficking/modern slavery.
- More healthcare is given in the municipalities by less skilled health professionals.
- Important progress in frugal, community healthcare. Many people having good health at low cost.

- More care is given by relatives and friends. Community is taking care of people in need.
- Lack of water, lack of food, lack of medicines
- Obesity is not a global trend – famine/malnutrition is.
- “Developing nations” are still lagging behind on health care compared to developed nations.
- Wider gap in access to healthcare as [than] in 2023.
- Greater variety of healthcare systems.
- Life expectancy is for most shorter than in 2020.
- Retirement age increases.
- Hopelessness and mental health are an epidemic out of control.
- Bigger diversity.
- More precision medicine/individualized care.
- Boom in the field of genetics, personalized treatment.
- Better ability to put knowledge to use, at least for the privileged, educated.
- Doctors replaced with AI and implants and body sensors.
- Cyborgs are taking the lead.
- Large share of health care personnel has quit.
- Doctors-patient contact almost eliminated.
- Doctors spend more time with paperwork than patients.
- Healthcare technology is essential for welfare.
- Climate changes because our increased threat to health (floods, landslides, storms etc.).
- Climate change threatens infrastructure to deliver healthcare, education, and other basic needs.
- Less of the world (i.e. “territory”) is inhabited.
- Global climate crisis has diminished population.
- Health inequalities worse than today: many people living in very inhospitable and unhealthy environment.
- Hunger, starvation, and war more prominent.

Bilder knyttet til mot-scenariet

- Individuals take more responsibility for their own health because they have the knowledge and possibilities.
- We understand ourselves very differently. No more mind-body dualism.
- No need to treat preventable diseases cause people’s behavior has changed for the better (less obesity, less cardiovascular diseases).
- Education is focused on understanding needs and interdependence.
- Immigrant health is now almost as good as the rest of the nation.
- Mental health issues have reduced dramatically.

- Physical activity and healthy food are natural part of kindergarten/school/workplace.
- Everyone has equitable access to healthcare irrespective of income, level of education, physical function.
- There is universal healthcare around the world and health professionals across countries collaborate using digital aids, also in the treatment of patients
- Human life is now seen as fully integrated in the ecosystems. Health is no longer anthropocentric.
- Nature is seen as essential for health and protected.
- Palliative care for the privileged.
- Climate related diseases has become a new focus area for healthcare and research.
- While equalization cause lowering of the standards for the richer countries. How were they forced to comply?
- Large part of the population works on mitigating consequences of flooding and other climate related changes.
- Previous overuse of antibiotics leads to severe resistance: those still effective are used wisely and supplied with vaccines.
- Hospitals without beds.
- When healthcare requires involving the patient it is coordinated and efficient. Follow-up takes place in the home aided by technical advances.
- The term “well-being” is outdated because it is the new norm.
- Appreciation and acceptance of life diversity. Not forcing people in norms and acceptable types.
- All medicine needs bio-degradable certificate.
- Complete circular economy.
- Healthcare institutions are self-contained with water, energy.
- Communities are organized with common facilities where neighbors know each other well.
- There is universal healthcare in the local community. Most healthcare is given at home.
- Responsibility for distributing wealth given to local communities.
- Community is the most important arena for health care.
- Helping others and caring for their health and needs are highly recognized activities.
- Experience-based knowledge on what we should treat and when it's best to not treat is known to the public and accepted.
- It is agreed upon what “acceptable levels of healthcare are”.
- Research has clarified the relationships between social determinants and health promoting measures are tailored accordingly.
- Less focus on living longest life but life with best quality of life.
- People trust the healthcare system and feel safe that they are provided help accordingly to need and circumstances.
- Hospitals are places where people feel at home. Much more enjoyable.
- Healthcare has been removed from the market and socialized as a common good.
- Where do we go from here? What is the next challenge? What place is left for individuals and creativity? Have we reached the end of history? But what is the price for it?

Gruppe 2

Deltakernes drømmer og håp

- Helseforetakene er borte. Offentlige tjenester er for en stor del desentraliserte.
- De indre utviklingsmålene er de som gjelder for bærekraft.
- AI har en naturlig plass i helse-tjenestene.
- 2070 bestseller: 100 år og fortsatt på vei. Minner fra den siste norske kvinne som har lov til å beholde førerkort.
- Det er lettere å koble seg på – når man trenger det – og av, når det er behov for det.
- Reguleringen av matindustrien hindrer produksjon av hyperprosessert mat
- Diabetes, dementia, kreft er borte.
- A cultural shift: You are responsible for the welfare of those near you, and they for yours.
- Verden er ett. Landegrenser er hvasket ut.
- Behovet for psykisk helsehjelp er mer enn halvert etter at krig er slutt.
- På grunn av verdensoptimismen har fødselsraten gått opp for første gang siden 199x?
- Den mest spesialiserte medisin uføres på et lite antall store sykehus, mens det største volum av mer ordinær medisin utføres ved et nett av lokalsykehus som samarbeider med «sitt modersykehus»

- Vi har etablert nye rutiner for medisinsk og ernæringsmessig beredskap for å møte uforutsette hendelser, integrert i hverdagsbruken.
 - Verden har blitt både større – fordi vi reiser mindre fysisk, og mindre – fordi vi lettere kommuniserer på tvers av landegrensener.
 - Avisoverskrift i Dagens Næringsliv: Etter 25 år med kartlegging og opprydding av plastforurensing er nå alle verdens hav plastfrie.
 - Fremtidens landsby er bygd på en bærekraftig måte.
 - Alle tilhører et bærekraftig nærmiljø der alle har en meningsfull rolle.
 - Serious illness conversation guides er etablert – reduserer bruk av avansert medisin.
 - Velferdsfag i skolen hjelper unge forstå de sosiale, psykologiske og kulturelle prosessene som legger grunnen for bedre helse.
 - Norske barn i barnehagen: «Jeg er glad i vennene mine, men noen dager foretrekker jeg å leke med kunstig intelligens leketøy.»
 - Kontinuitet i relasjoner er det viktigste prinsippet i all hjelp.
 - A new holistic paradigm of health: Non-mechanistic. Health as a process anchored in the quality of life. Love as a policy concept.
 - Nye verdier preger helsetjenesten. Fra målstyring og NPM til verdibasert ledelse.
 - Vi har ikke lenger politiske parti, men organisasjoner som ivaretar fellesskap og signaler fra FN etc.
 - Medisinsk engangsutstyr er sjelden. Tøy og instrumenter vaskes og gjenbrukes.
 - Nybygging av sykehus er nå sjelden. Vi tar vare på de gamle og driver løpende vedlikehold.
 - Med nedgang i militæraktivitet er det også betydelig nedgang av krigsrelaterte funksjonsnedsettelse og PTSD.
 - Uformell kompetanse er en kompetanse som er like viktig som formell kompetanse.
- Deltakernes realistiske forventninger**
- Klimakrise fører til leveringsproblemer av mat i 2040. Internasjonal koordinering i 2050.
 - Matsvinn er forbudt.
 - Reduksjonistisk medisin erstatte av systemisk helse. Dyrere, men økt livskvalitet gir mindre sykdom.
 - Vi har like lite forståelse av hva som hjelper overfor psykisk lidelse som nå.
 - Vi samhandler letter fordi samhandling premieres og datasystemene snakker bedre sammen.
 - Vi har 2-3 høyspesialiserte sykehus hvor avanserte prosedyrer gjennomføres- og effektive miljøvennlige måter å transportere personer/pasienter mellom «hjem» og spesialsykehus. Alle må snakke med en «AI»-robot om sine problemer før de får time hos lege (eller annen spesialist).
 - AI overtar mange jobber. Har skapt utenforskap og sosial uro.
 - For å håndtere budsjettene erstattes helsetjenester med AI og roboter. -> ensomhet og fremmedgjøring.
 - Avisoverskrift i Adressa: Nå feirer St. Olav 10 år med at alle svangerskap i Trøndelag settes i gang ved bruk av IVF.
 - De som har mye penger, bruker dem på det private helsevesenet. De med mindre står i det offentlige helsevesenet.
 - Private pleie- og omsorgstjeneste har blitt vanlig – og de sosiale ulikhetene blant eldre har økt.
 - Antall ansatte i helsevesenet er fordoblet siden 2023, men de rike har allikevel blitt vinnere.
 - Vi har fått et delt helsevesen hvor de gamle og mindre velstående har blitt tapere. Vi lot de kommersielle interessene få styringa for 10 år siden.
 - Ny Netflix-serie: Tittel: «Folket fra øyene». Beskrivelse: I 2045 bidro Norge til evakuering av hele befolkningen på Maldivene, men etter stor motstand ble ingen av dem tilbudt klimaasyl i Norge. Nå 25 år senere har dokumentaren sett på hvor de endte opp. Terningkast 4.
 - Det er kronisk mangel på helsepersonell i distriktene. Flyttetrenden har snudd.
 - Sosialt fellesskap er avgjørende for å overleve.
 - Det er ubeboelig i store deler av verden pga klima/hete. I nord har vi overlevd. Det er økologisk ubalanse men noen planter og dyr lever.
 - Vi har et samfunn i Norge der natur og primitive behov er det viktigste.
 - Norsk barn i barnehagen: «Jeg foretrekker flytende mat fordi der er letter å tygge og fordøye.»
 - Forventet levealder har gått ned, fordi folk får dø av sykdom – blir ikke lenger holdt «kunstig» i live.
 - Vi har korte arbeidsdager for å kunne ivareta alle oppgaver lagt på «frivilligheten».
 - Avisoverskrift i VG: 100% av nordmenn tar minst en sykemelding i løpet av livet; også 30% av ungdommen.
 - Helsevesenets motstandskraft mot nye utfordringer er svekket – pga økt grad av privatisering og urealistisk planlegging.
 - Vi opplever at vi nå er i en krise og at det haster med å endre kurs (som vi tenkte i 1970, 2000, 2023...)
 - Det finnes adekvat hjelp til flere tilstander, noen får tilgang til dem.

- Vi har bedre behandling for demens som avlaster hjelpetjenestene.
- Alle må ha et pliktår i tjeneste, enten i militæret eller i pleie- og omsorgstjenester.
- Vi har heldigvis separate budsjetter for investeringer og drift – og tar bedre vare på de gamle helseinstitusjonene.
- Krisene fører til mer nostalgisk lengsel og realitetsvegning -> fascisme -> katastrofe.
- Fasisme fører til null toleranse for mangfold og variasjon. Utstøting av minoriteter.
- Forsker fra ulike godkjente institusjoner (FHI, universiteter etc) har tilgang på live oppdaterte data.

Bilder knyttet til mot-scenariet

- Effektene av klimakrisen er sterkt begrenset. Nullutslippssamfunnet er en realitet.
- Norge er selvforsynt med mat og tjenester
- Fire forskningsinstitusjoner får umiddelbar tilgang på relevante data for å kunne svare på relevante spørsmål raskt.
- Vi har lært oss å leve med teknologi, som har økt mulighetene for våre menneskelige samvær.
- Sosiale medier finnes ikke mer, og det er analoge telefoner uten SMS.
- 2040: Ekstrem multitasking og scrollefeberen er ikke lenger in. Folk har fått tilbake evnen til konsentrasjon.
- De som trenger helse-tjenester, får disse fra et samordnet velfungerende system.
- Familie, venner, naboer har ansvar for omsorg, staten for helse.
- Nå vet vi hvem som har nytte av psykologisk/psykiatrisk behandling og gjør det som trengs og er nyttig.
- Vi har blitt mindre medikalisert og bruker kun medisiner/ingreper der det er nødvendig.
- Legemiddelfirmaene er eid av det offentlige og medisiner er riktig priset.
- 2070, der mainstream definisjon av «helse» omfatter både miljømessig, politiske og kommersielle determinanter av helse.
- Mindre tro på omfattende IT-løsning. Reetablering av den menneskelige faktor.
- Alle har en balanse mellom jobb, fritid og frivillighet.
- Lokalsykehusene har en mer dominerende plass i sykehusstrukturen.
- Reetablering av faglig ledelse ved institusjonene.
- «One health» er der som legger grunnlaget for plan og politikk.
- Langt mindre prosessert mat, også i fast food segmentet.
- Avisoverskrift: FN feirer 25 år med klima under 1.5 grader mål over 1990 temperatur.
- Spørreskjema i DN: Er du redd for at det i dag finnes flere mennesker i Afrika enn i resten av verden? 25% ja, 75% nei.
- Her er alle medlem av en frivillig organisasjon som bidrar overfor andre som trenger hjelp.
- Folk med egen erfaring som hjelper andre er førstevalget.
- 2040: Kjøene i psykiatri og psykologisk helsetilbud er borte.
- Omfattende oppbygging av institusjonsplasser i psykiatrien.
- Generasjonene jobber sammen med å hjelpe hverandre på en god måte, på tvers av ulike familier.
- En familie i en bolig er historie. Nå lever gamle og unge sammen, uavhengig av familieband.
- Norsk barn i barnehagen: «Det jeg gjør nå i dag påvirker miljøet vårt og kan ha en effekt på barn i et annet land.»
- Spørreskjemaresultat i VG: «Angrer du på at Norge har valgt å dele 95% av oljefondet med lav- og mellom inntektsland? 70% nei og 30% ja.
- Det er plass for alle i arbeidslivet, i små og store stillinger, med oppgaver tilpasset den enkelte.
- Bonden er like mye verdsatt som sykepleieren.
- Demens er utryddet.
- Utfordringer kobles alltid mot andre utfordringer slik at det blir en løsning.
- Velfungerende helsesykepleietjeneste ved all norske skoler. Lav terskel for hjelp/støtte.
- Pedagoger ansatt i alle barnehager.
- Vi hjelper hverandre hvis noen sliter.
- Vi forstår at helse først og fremst handler om hvordan vi lever livet, ikke behandling.
- Fellesskap er overskrift for psykologisk/psykiatrisk hjelp. Medisiner, dagposter og sengeposter er så 2023. En helhetlig «holistisk» forståelse av helse er etablert. Fysiologi og følelser ses som ett.
- Silo og sektorer er hvisket ut og bærekraftstanken driver oss fremover.
- I 2070: Uregulerte kjemikalier er fullstendig forbudt i jordbruk, mat, industri, byggematerialer og alle andre produkter.
- Internasjonale avtaler og ordninger regulerer produksjon. Mer natur-, miljø- og menneskevennlig.
- Erstatte sykepleiere med helsefagarbeidere for å ta seg av pleie i sykehus og pleieinstitusjonene.
- Omfattende jobbgledning er etablert: leger -> sykepleiere, sykepleiere -> helsefag. Avanserte oppgaver delegert nedover.

Gruppe 3

Deltakernes drømmer og håp

- Livsstilssykdommer går ned
- Behandling mot ALS
- Bedre hjernehelse
- Forebygging av demenssykdom en suksess!
- Kreft er utryddet
- Mindre health hazards (miljøgifter, klima, stress, skjermer, naturtap, asfalt)
- God tilgang til nødvendige helsetjenester
- Sjeldent behov for helsetjenester, men tilgjengelig ved behov
- Den offentlige helsetjenesten har rekordoppslutning i befolkningen
- Helsefeltet: fint sted å jobbe, mange jobber her
- Flere og flere pasienter får god oppfølging hjemme
- Ingen avisoppslag om manglende mat, omsorg, pleie og behandling ved norske sykehjem
- Medisiner tilgjengelig for alle, helsetilbud til alle
- Godt utbredt primærhelsetjeneste – mer forebygging, mindre behandling
- Helsefremmende strategi er den ledende (det første vi tenker på) og innretter samfunnet etter det
- Helse: skapes av 10% helsetjeneste, 90% annet
- Helse utenfor helsesystemet
- Skolefag i grunnskolen: folkehelse og forebygging
- Livsstil som fremmer helse
- Folk flest opplever det som enkelt å ta gode og bærekraftige helse-og-livsstilvalg
- Mindre (i størrelse) sykehus. Små koselige friskhus
- Teknologi frigjør tid. Norske sykehus er bemannet for oppgavene
- Persontilpasset medisin har redusert behandling-utgifter og lettet helseprioriteringen
- God helse = god samfunnsøkonomi
- Økonomi som setter velferd og økologisk balanse i senter
- Overbehandling i livets slutfase er redusert med 90%
- Nøysomhet (mtp ressursbruk i / utenfor helse)
- Mindre «skapte» behov – mindre addictions vs reelle behov
- Gjøre noe meningsfullt vs tilfredsstillende sine behov (hva vi tror vi har behov for, vs hva vi har behov for)
- Folk flest lever lengre og mer meningsfulle liv
- Mindre stress, mer mening
- ABC: Act, belong, commit – er kjent og er en strategi
- Mindre piller og medisin, mer natur og fysisk aktivitet

- Forventning / ansvar ang egen helse
- Håndtere usikkerhet (selv, helsevesen)
- Tid og rom til å ta vare på hverandre + omsorgsoppgaver (barn / syke / eldre)
- Bo-fellesskap / «tun»
- Flere bor sammen, bedre familieforhold
- «Flokken», mindre alene (skjerm à isolerer à skaper helsebehov)
- Mindre konkurranse (mer vi, mindre jeg)
- Alle bidrar. Med litt... Det de kan bidra med
- Fokus på helheten (ikke selv), lokal / global rettferdighet
- Tid / mindset til å forstå hverandre i beste mening
- Likheter / mindre (økonomiske) forskjeller
- Levealderen er like høy i Oslo øst som i Oslo vest
- Etter et langt arbeidsliv: fysisk utslitt vs. mentalt utslitt
- Bedre klima
- Mer grønt, mindre asfalt
- Natur i bedre balanse – mindre menneskelig inngripen
- Bedre dyrevelferd
- Lav barnedødelighet (globalt)
- Gode sanitærforhold til alle – rent vann, tak over hodet, dele på de ressursene man har – mer kollektiv tankegang
- Bærekraftige matsystem + helse + matsikkerhet + dyrevelferd
- Lite kriminalitet
- Ingen krig
- Ingen fattigdom
- Mindre ensomhet
- Alle får tilstrekkelig skolegang
- Har ingen system barrierer, alle er inkludert

Deltakernes realistiske forventninger

- 2030-2040: Den norske befolkning må ta et verdivalg. Velger vi riktig?
- Fødes det nok barn? I Norge? Globalt?
- Vi har lært å leve med sosiale medier / teknologi
- Flere finner det gode livet på bygda
- 70% av nordmenn har privat helseforsikring
- Helsevesenet er privatisert. Det med mest penger, får best helsehjelp.
- Helsetjenester er hovedsakelig et tilbud for de som kan betale.
- De rike er rikere og de fattige fattigere – større sosiale forskjeller
- Økt ulikhet, redusert levealder

- Økte forskjeller
- «Større forskjeller». De med god nok råd greier seg fint.
- Økte forskjeller mellom rike og fattige
- Kunnskap, forstå sammenhengene, rasjonalitet vs verdivalg
- Interessen for egen helse har aldri vært større
- Klasseforskjell i kompetanse til å håndtere digitalisering / digitale media
- AI er en trussel – fordi det er vanskelig å skille mellom virkelighet og «digital fantasi» (fake news etc) å blir verre?
- Monarki er avskaffet
- Mer uhelse med tanke på psykiske lidelser
- Byene våre er mer helsefremmende enn for 50 år siden
- Folk går, sykler og lever mer aktive liv enn for 50 år siden
- «15-minutters byen» realisert flere steder
- Bærekraft og helse: vi ser en sammenheng, mer fysisk aktivitet
- Driver: forståelse av sammenhengen mellom bærekraft og helse er bedre
- Privatbil er ikke lenger noe «alle» i vesten har. Mer deling
- Mer konflikt om ressursene – utfordring for gode løsninger at noen fokuserer på seg selv
- Helsevesen 2070: færre hender, teknologi frigjør flere hender
- Kommersielle krefter Blir ansvarliggjort helse
- Kommerielt fortrinn i bærekraft?
- Nå kan vi endelig avslutte arbeidet med Helseplattformen – «vi er i mål!»
- Tilbudet er redusert på alle plan. Tilbud / etterspørsel er ikke lenger «gangbart» styringsprinsipp
- Alt er som før – bare litt dårligere
- Vi har ikke energi / drivstoff til å opprettholde vårt forbruk (olje i 2070??)
- Kur mot kreft
- Vaksine mot kreft
- Forskning har greid å finne svaret på ulike sykdommer, bl.a. kreft
- Mange sykdommer vi har på tidlig 2000 er borte eller kraftig redusert
- Vi bor tettere
- Mer fysisk aktivitet og bedre kosthold
- Bygder / øyer blir ubeboet på grunn av sentralisering
- Mindre privathytter (mindre arealbruk)
- Flere konflikter over naturressurser
- Mer uro i verden på grunn av økt flyktningestrøm i Europa
- Dårlig klima – ubeboelig forhold ved Middelhavet
- Klima påvirker bosetninger i stor grad
- Varmere, villere klima, ubeboelige områder, konflikt, press på mat / vann
- Flere enn i dag jobber i helsevesenet. Nye stillingstyper, «helserådgiver» (el hyggeligere «empower»-ord)
- Vanskelig å holde på helsepersonell i den offentlige helsetjenesten
- Teknologien har frigjort flere hender til helse, men stiller større krav til (management) av kunnskap
- Varer kan ikke reise jorden rundt på samme vis som i dag. Mer lokal produksjon og sirkulering. Færre yrker produksjon / reklame / salg (kan jobbe i helse?). Mindre tilbud.
- Vi spiser plantebasert og kortreist.
- Kunnskap er blitt økende fragmentert – manglende systemer for det store bildet. Enkle løsninger påstås som «kunnskapsbasert» («fordi $p < 0.05$ »)
- Fake news vs influensere, beliefs, narrative – i enda større omfang?
- Tigre finnes kun i dyrehager
- Få ville dyr (dårlig konsekvens for helse også)
- Økonomien fungerer ikke som i 2020. Enten, ombygd for å fremme helse og bærekraft (yay!), eller, kollapset og mer «føydal», sterkestes rett (huff)
- Måle fremgang / vekst i noe annet enn økonomi?
- Fristelse (olje, betale seg ut), addiction (er vi smarte da?)

Bilder knyttet til mot-scenariet

- Hva blir folk syke av her? Livsstilssykdommene er lavere, står igjen med «genuin sykdom» som er vanskeligere å forebygge
- Ikke mulig med fortsatt økonomisk og teknisk utvikling – menneskers verdi vs platerary health. Utviklingen stoppe? Til hvilken økologisk / helsepris?
- Ønsket om å bli eldre – når kom det? Survival instinkt, kulturelt, slutten? Inkorporert ideen om å dø godt? Aksept, forventninger? Døden som slutten av livet vs del av livet.
- Helsevesenet i dette samfunnet? Forventer man St. Olavs? Hva kan kompromisses? Moralsk: hvis har kunnskapen til å hjelpe, hva gjør man? Hvor mye behandling / piller? Hvor mange mennesker? Sårbarhetene?
- Idealistiske verdier – er det noe totalitært i grunnen, for å opprettholde et slikt samfunn?
- Når mange verdier konkurrerer med hverandre – vs all hjelp til det akutte?
- Kan man se for seg en «Bærekraft-domstol /

- nemnd», der man kan «regne seg frem» til hva som er mest «bærekraftig»? Bli det rett? (Hvem skriver algoritmen?)
- Pendel: spesialisering vs distriktsmedisin, prioritering.
 - «Hva skal vi dø av?»
 - Er jo et helseregnskap i dag og (vi regner på penger vs helse) – men kan ta inn bærekraft i det og
 - Prioriteringsutvalg – beslutningsforum – ramaskrik hver gang noe prioriteres på bekostning av noe annet. Men andre regnskap / prioriteringer snakkes det mindre om (det prioriteres / regnes på liv og helse også om vi ikke ser regnskapene / prioriteringene, og da er det ofte de svake som taper?)
 - Gjennomslag lobby, enkelthistorier etc...
 - Prisen på legemidler og økonomi
 - Hvordan får vi barn i dette samfunnet? In vitro, valgt bort sykdommer? Bærer vi de frem og føder som i dag, eller funnet andre metoder? Hva er en bærekraftig måte å få barn på?
 - Mangfold i dette samfunnet? Eller styrt seleksjon?
 - Helse / omsorg: «på tirsdager skal jeg jobbe i omsorg» - er det «styrt» eller åpent?
 - Hva skal folk gjøre? (yrke, økonomi) Hvordan få økonomien til å gå rundt? Er det mulig?
 - Pandemi: kutte hva?
 - Hva spiser de i dette samfunnet? Hvor lenge «lever de på luft og kjærlighet»?
 - Hvis alt er bra, hvor lenge holder det? (Før man finner noe å klage på / være misfornøyd med?)
 - Lediggang rot til alt ondt à adam og eva à menneskets natur igjen?
 - Evig cycle? Men lært noe? En økologi.. Mennesket søker utvikling?
 - Trondheim – utopia? Og likevel vil vi ha mer?
 - Men mye bra i dette samfunnet da, her kunne vi hatt det bra. Alt er jo relativt? Trajectories i utviklingen? Dyrene da, har de det bedre der?

Gruppe 4

Deltakernes drømmer og håp

- Unge mennesker har fremtidstro
- Unge mennesker har håp for fremtiden
- Alle mennesker opplever at de har godt og meningsfullt liv
- Vi er ikke redde for å bli gamle og syke (alderisme)
- Beslutninger styres av hensyn til livskvalitet fremfor økonomisk vekst
- Vi snakker med hverandre på bussen
- Vi har løsninger på tvers av generasjoner
- Vi lever i trygge, helsefremmende lokalsamfunn
- Fellesskapet står sterkere enn noen gang
- Mindre forskjeller i helse
- Vaksine mot forkjølelse og omgangssyke virker
- Ingen bor alene, men alle som vil har enerom
- Nok helsepersonell
- Det finnes ikke kreft
- For første gang har alle land en levealder over 80 år
- Alle har tilgang på rent vann
- Vi har mer natur enn i 2023
- Harmonisk hverdag, mindre kaos enn i dag i hverdagen
- Vi er enige i samfunnet at kaos og stress er dårlig
- WHO har fått gjennomslag for at hele verden er sikret gode helsetjenester
- Sirkulærøkonomien virker faktisk!
- Internasjonale avtaler sikrer alle verdens borgere en god minstelønn
- Det siste landet i verden la ned sitt militære i år!
- På G7 ble alle enige om at lønsspennet mellom topp og bunn er max 1:2. Ingen leder tjener mer enn dobbelte av det laveste
- 40-års jubileum! Overvåkning og kaptalisme ble forbudt
- Vi har lyktes med internasjonalt samarbeid
- Alle barn i verden har minst 12 års utdanning
- 4 dagers arbeidsuke og 6 timersdagen er en realitet i hele verden!
- Goder er mer rettferdig fordelt, globalt og nasjonalt
- Like muligheter for alle
- Internasjonalt samarbeid om matforsyning fungerer: ingen sulter lengre
- Vi har et rettferdig samfunn
- For 10 år siden ble verden karbonnøytral, nå er balansen positiv
- Vi har løst klimakrisen
- Teknologi er ikke et mål, men et middel som hjelper oss – jevne ut forskjeller
- Den teknologiske utvikling har bidratt til: mindre stress, et grønnere klima, bedre helse

Deltakernes realistiske forventninger

- De fleste må klare seg mer selv (eget ansvar)
- Alvorlig/ akutt sykdom blir prioritert
- Personalisert medisin er ut
- Helsevesenet jobber kun med livstruende/ dødelige sykdommer
- Levealder I Norge stagnerte på 90 år
- Kreftoverlevelse er betydelig høyere enn I 2023
- Gjennombrudd på store helseutfordringer
- Vi strever fremdeles med «forhandling om teknologiens rolle
- Vi har bedre kontroll på hva teknologien skal bidra med/ til
- Teknologiutvikling løser flere problemer og skaper nye
- Datatilsynet har fått en viktigere og mer sentral rolle
- Teknologi satt I system. Kunstig intelligens større del av dette med utvikling
- Nye kjernekraftløsninger har løst energiutfordringene
- KI påvirker måten vi tenker på
- Urettferdighet i verden er fremdeles et vanskelig tema
- Vestlige demokratier har kollapse, mens land i andre deler har av verden har etablert demokrati
- Alle er mest opptatt av seg og sitt. Mindre globalt fokus
- Lokal agenda står sterkere
- Enda større klasseskiller i verden
- Vi har blitt flinkere til å inkludere dyr i samskapingen
- Klimaendringer har gjort mange områder i verden ubeboelige og vi har store strømmer av klimaflyktninger
- Mindre stabil verden
- Det er mer politisk uro i verden enn i 2023
- Allmenn samfunnstjeneste - helse en del av det
- Vi har sluttet å lete etter og pumpe opp olje
- Vi borer nå etter mineraler
- Vi jobber med å bremse klimaendringer og tilpasse oss disse
- Forbruk er dårlig ansett - sosialt uakseptert
- Lavere forbruk og et annet forhold til det materialistiske
- Delingsøkonomier er større, vi deler: biler, hytter, osv

- Vi har et lavere forbruk I Norge enn I dag delingsøkonomi er utbredt
- Vi ser til «blekkspruten»
- De som er unge, vil styre etter andre verdier
- Vi har fremdeles pizza lagd uten AI. Hjemmelaget pizza er kommet for å bli!

Bilder knyttet til mot-scenariet

- Har vi for lite håp?
- Hvordan får vi til mobilisering mot det vi frykter?
- Skrive/ tegne et fremtidsbilde som unge nye generasjoner kan tro på og stille seg bak
- Vi må være villig til å gi avkall på noe
- Færre ting!
- Kollektiv normendring
- Undervurdert kapitalismen
- Vi har et godt samfunn, men vi må optimalisere
- Vi må tenke annerledes: Forbruk/ natur/ ressurser, teknologi /AI, verdier
- Vi har tro på teknologi, men er bekymret for kontroll over den: Kjernekraft, AI/ singularity
- Stenge skatteparadis – internasjonal enighet
- Velferdsstaten er global: En nøysom velferdsstat – 2070-versjonen
- Politisk ideologi: Vi må bort med økonomisk vekst. Alternativt, skape en ny økonomisk modell
- Det politiske systemet må reformeres
- Norge blir med i EU
- Verdibasert politikk inspirert av: Århuskompasset, Kommune 3.0, Borgerinvolvering
- Utvikle andre måter å måle verdi på: utvikle nye valutamekanismer
- Det må lønne seg å oppfylle samfunnskritiske oppgaver
- Jobbe rundt bærekraftmålene: Inkluderende, rettferdig, sosialt, verdi
- Sortere på hva som er «nødvendig» og hva er «overbehandling»
- Vi må fornye måten vi tenker om implementering og ansvar
- Vi blir flinkere til å implementere kunnskapen vi har
- Konsekvens av handlinger - få folk til å samarbeide om politiske mål
- Mer kontroll gjennom et sterkere «datatilsyn»: «Datatilsynet» får mer makt, dvs vellykket regulering av big data og AI

Appendiks 2: Mot-scenariet

Mot-scenariet ble utviklet av Giovanni De Grandis ved AFINO/NTNU

DET ER 2070 OG I LØPET AV DE SISTE 50 årene har verden endret seg til det ugjenkjennelige. Effekten av klimaendringer ble stadig sterkere fra andre halvdel av 2020-tallet, og internasjonal ustabilitet og rivalisering mellom verdens stormakter bidro til en total forandring av verden. Samvirkningen mellom disse to trendene skapte en eksplosiv endring som bidro til tiårene med omveltninger: 2030- og 2040-tallet. Hetebølger, tørke, flom og orkaner herjet verden og utløste sivil uro i mange land, inkludert utviklede land, kriger om vann, mangel på mat, kommersielle kriger. Hele tiden kjempet stormaktene om verdenslederskap gjennom en rekke kriger. Først gjennom konvensjonelle kriger, deretter gjennom stadig mer ekle kommersielle og cyberkriger som viste seg å være sosialt og økonomisk ødeleggende. Det var et mirakel at atomkrig ble unngått. På begynnelsen av 2040 var verden i ruiner. En enorm økonomisk nedtur rammet verdensøkonomien. Verdenshandelen sank til 1/5 av nivået i 2020, banker og stater gikk konkurs, mat- og vannmangel rammet selv de mest utviklede landene. Massemigrasjon, vold og sivil uro var utbredt. Dette endret verden totalt. De gamle institusjonene kollapset, holdt et minimum av orden, og det eneste de kunne fokusere på var å begrense spredningen av vold. Sivilisasjonen så ut til å være på randen av kollaps.

Dette sjokket ga til slutt positive reaksjoner. Samtidig med at nasjonalstatene opplevde sin verste krise, begynte lokalsamfunn overalt å omorganisere det sosiale og økonomiske livet i en ånd av solidaritet og felles ansvar. I den andre enden klarte internasjonale organisasjoner til slutt å ta utfordringen og bidro til å presse fram en agenda for internasjonalt samarbeid. Katastrofene på 2030-tallet skapte stor mistillit til nasjonalstatenes styring og politikk. Det nye oppdraget for nasjonalstatene ble å styrke lokalsamfunn og samarbeid, drastisk kutte i CO₂-utslipp og forurensning, gjenopprette økosystemer, sikre fred og forsoning og redde de mest sårbare. På slutten av 2060-tallet var det en mer positiv retning for sosial bedring i verden. Økonomien gjennomgikk en fullstendig omveltning. Prioriteringene nå var å gi mat, vann, husly til en ver-

den der naturressurser og økonomiske infrastrukturer hadde blitt ødelagt. Ressursforvaltning og bærekraftig produksjon erstattet økonomisk vekst som det viktigste mål og suksessindikator.

Internett kollapset på slutten av 2030-tallet, ødelagt av cyberkriger og cyberterrorisme. De digitale teknologigigantene gikk i oppløsning og forsvant. Et nytt internett ble opprettet på slutten av 2050-tallet, preget av ikke-kommersielle og likeverdsprinsipper. Det vokser nå veldig raskt og bidrar til en gjenfødelse av vitenskap og kunnskapsdeling. Det blir en oppblomstring av folkeforskning, der innbyggere og forskere hjelper hverandre med å produsere ny kunnskap og innsikt, støttet av en ny type kunnskapsorganisasjoner gjennom regionale senter for utvikling og kunnskap. Disse ble etablert overalt for å anvende kunnskap til en mer effektiv og bærekraftig bruk av lokale ressurser for å støtte lokalsamfunn og skadede økosystemer. De regionale akademiene ble en stor suksess, fikk tillit blant innbyggerne og utviklet en ny tilnærming til forskning og formidling: en tilnærming basert på å dekke folks mest akutte behov og bidra til at mennesker kan ta i bruk og nyttiggjøre seg kunnskap.

Naturkatastrofene og krigene på 2030-tallet og de påfølgende tiårene med global økonomisk krise hadde en negativ innvirkning på helse og helsevesen. Forventet levealder sank over hele verden, skader forårsaket av krig, vold og naturkatastrofer ble hovedårsakene til død og funksjonshemming. Velferdsstaten og helsevesenet kollapset overalt. Farmasøytisk produksjon ble innrettet mot de aller nødvendigste produkter: antiseptika og nye antibiotika, primærpleieprodukter, billige proteser, kosttilskudd for underernærte mennesker. Medisinske legemidler og utstyr ble mangelvare på grunn av redusert industriell kapasitet, energiforsyning og investeringer, i tillegg til strengere miljøregler som satte ytterligere begrensninger. De grunnleggende behov er fortsatt prioritert. Det er fortsatt en tid preget av nøysomhet. Men nøysomhet kan stimulere kreativitet...

English

It is 2070 and the world is very different. The earth is a warmer place, many coastal areas are now submerged and uninhabitable. The climate is more unstable and extreme events more frequent. The flow of many important rivers decreased, yet flooding happens frequently. Arable land has decreased too, while desert and semi-arid areas have grown larger.

The use of fossil fuels has been banned. The energy supply has decreased, in spite of increased efficiency in harnessing renewable energies. In short, the earth suffered considerably from the consequences of climate change, but also of the overuse of resources and pollution.

The ecological crisis prompted deep political transformations. International institutions gained power and promoted binding international agreements and strict regulations to tackle the ecological crisis. Economic cooperation is doing a good job also in preventing and mitigating humanitarian crises and political instability. Effectively reformed UN are now ensuring peace, and finally nations are agreeing that war is a senseless and destructive thing and military expenses have dropped dramatically.

Sustainable technologies, education and support for local communities are now the priorities. This change has produced remarkable results in preserving the quality of life of people in the face of the ecological crisis and in promoting a sustainable model of production and consumption. Consumerism and wastefulness belong to the past.

A culture of moderation, respect and social and environmental responsibility has grown stronger and stronger, giving people a new sense of purpose and pride. The motto that inspires the global renaissance is "restoring the earth, enriching community and promoting creativity and beauty".

The invention of new metrics to measure the real value of things in light of their contribution to preserve and sustain life on the planet, and peace and

justice among humans has completely transformed the economy and replaced money and capitalism, primitive tools that fuelled the worse instincts in people.

People learned to cultivating hope in the face of challenges. They understood that it was possible to abandon the old ways that led to ecological disaster, social injustice and individual misery. As people seriously began to build alternative models, they experienced that much better ways of living were possible and achievable. And indeed, sustainable and creative ways of living are now winning everywhere.

The development and wise regulation of AI provided a formidable tool to develop smart and sustainable production, wise metrics and indicators, spreading knowledge, fighting prejudice and false beliefs. But most of all, AI has been used to help human beings to develop new skills in every realm of life.

Helping every human being to understand their own marvelous nature, the incredible potentialities of their bodies and minds, and their creativity. People are now helped to find their own inner vocation and develop their full potential.

It seems now almost unbelievable how human potentialities were wasted for most of human history! As Zoe told me, "Once I started receiving the support and help in improving myself and developing my skills, life became so much more meaningful and fulfilling. But most of all, you start seeing other people and other living things in a completely different light. Before my life and that of those around me was dominated by fear, anxiety, envy and anger. Now we are driven by happy emotions of joy, gratitude, hope and wonder".

Science and people's experience have now produced robust evidence of the strong connections between mind, body and environment, including the social and cultural environment. The approach to health and wellbeing has changed radically. I am sure you can guess how.